

STEIN TØNNESSEN Historiker og fredsforsker. Direktør ved Institutt for fredsforskning (Prio). Interesseområder: fred (i både snever og utvidet forstand), Kinas fremvekst som stormakt, «krigen mot terror».

Hvordan påvirker oljepri- sen verdens maktforhold?

Den høye oljepriisen i 2007 har gitt enorme inntekter for oljeeksporterende land. De har kunnet bedre innbyggernes leveforhold, kjøpe våpen, drive byggeprosjekter, kjøpe bedrifter utenlands og plassere formuer i aksjer og andre verdipapirer. De ti største vinnerne er Saudi-Arabia, Russland, Norge, Iran, Emiratene, Venezuela, Kuwait, Nigeria, Algerie og Mexico. Russland er dessuten verdens største gasseksportør.

Alle disse har også styrket seg politisk. Saudi-Arabia er ikke len- ger under press for å demokratisere, men blir kurtisert av alle.

Vladimir Putin har vist militære muskler, stått steilt på støtten til Serbia over Kosovo, og avvist all innblanding i sin undertrykkning av opposisjonelle. Iran har trosset FN's sikkerhetsråd ved å fortsette sin anriking av uran.

Kanskje kan Iran nå presse USA til forhandlingsbordet. I Venezuela lyktes det ikke Hugo Chávez å få folkets tilslutning til en radikal grunnlovsreform, men i likhet med Irans Ahmadinejad har han sikret sin popularitet gjennom oljefinansiert subsidie- og sosialpolitikk, kombinert med en utfordrende politikk mot USA.

Pris påvirker ikke bare makt mellom stater, men også mellom

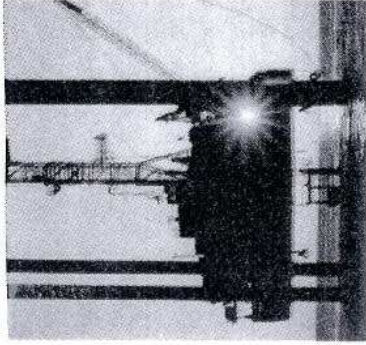
selskaper og sektorer. Oljeselskapene har hatt en fenomenal innjening, skjønt i hovedsak styrker det de samme landene som ovenfor. Det er lenge siden de såkalte «syv søstre» dominerer oljemarkedet. I dag kontrollerer statlige oljeselskaper.

De som sitter på de største olje- og gassreservene er de stats-eide selskapene i Iran, Saudi-Arabia, Irak, Qatar, Abu Dhabi, Kuwait, Venezuela, Nigeria, Libya, Algerie, Russland, Kina, Malaysia og Mexico. Exxon Mobil, det største private oljeselskapet, havner på en 17. plass. Exxon Mobil og andre private oljeselskaper har hatt store inntekter, men har vanskelig med å investere

kapitalen i oljeleting og produksjon fordi de ikke slipper til der reservene fins.

Så kaster de seg isteden over Canadas oljesand, der produksjonen er svinedyr og miljørisikoen enorm. Det kan bli et feilslag hvis miljøødeleggelsene skaper storm og det ikke lykkes å innfange CO2 og deponere den under jorda. Noen selskaper satsar på fornybar energi. Det er den høye oljepriisen gode side. Den dårlige er at den også gjør kull mer lønnsomt.

Kullskapene holder en lav profil fordi de ikke er knyttet til merkenavn på bensin, men kull er igjen en gullkantede næring så

Olje: Best for de som har.

sen bra. Landet dekker fortsatt over halvparten av sitt oljeforbruk med egen produksjon og mangler ikke kapital å betale med. Oljen er dyr, og Beijing er

vel i Kina som USA og i Europa, der svenske Vattenfall er blitt et dominerende kullkraftselskap. Kull er blitt klimapolitikkenes hovedproblem.

Hvem taper mest på en høy oljepriis? Aller mest fattige land uten olje, skjønt flere av dem har greid seg bra likevel fordi de eksporterer andre råvarer. Kinesisk etterspørsel har styrket råvareproducentenes posisjon i forhold til tradisjonelle ferdigvareproducenter. Det har snudd den trenden som preget avkoloniseringsperioden, da råvarene mistet verdi etter som i-landene gikk over fra industri til tjenesteyting.

Kina takler den høye oljepriis på Bali ga et nytt eksempel på at maktforholdene har endret seg. USA ble isolert og tvunget til å gå med på en tekst Bush ikke ønsket.

Selv om USAs økonomi har tålt den stigende oljepriisen bra, er det ingen tvil om at USA er svekket. Amerikanerne betaler stadig mer for sitt høye energi- forbruk, dollaren har synkende kjøpekraft, og USA har mistet internasjonal innflytelse. Da hjelper det lite å ha verdens største militærmakt. Når USA svekkes, blir også alliansepartnerne rammet.

Det gjelder så vel Japan som Europa, ja, selv oljelandet Norge.